

RUČNÍ VÝROBA MASOPUSTNÍCH MASEK V ZÁKUPECH

NOMINACE NA SEZNAM NEMATERIALNÍCH
STATKU TRADICNÍ A LIDOVÉ KULTURY ČESKÉ
REPUBLIKY

Lokalizace statku. Nominovaný statek se na území České republiky historicky váže výlučně k městu Zákupy ležícímu v lesnaté krajině na severní hranici CHKO Kokořínsko – Máchův kraj v českolipském okrese v Libereckém kraji.

První rakouská továrna na patentní listy a luxusní papír byla založena v roce 1884 ve městě Zákupy rodinou Eduarda Helda. Firma kromě navštívenek a papírových sáčků začala vyrábět girlandy, lampiony a papírové masopustní masky.

Původní vzorník masek z firmy Eduarda Helda

Gaze-Masken für Erwachsene

1103/8/1 1103/9 1103/10 1103/11 1103/12 1103/13

a b c d e f

1103/14

1103/16 1103/17 a b c

1103/18

Gaze-Kindermasken

1002 1003 1004 1006

Kleinere Aufsetzköpfe.

Nr.	p. 1 Stck.	RM.	
928	3,50		Hase
929	3,—		Papagai
930	3,—		Totenkopf
931	3,—		Teufel
932	3,—		Katze
933	3,—		Schwein
934	3,50		Elefant
935	3,—		Frosch
936	3,50		Esel
937	3,—		Kuh
938	3,—		Pferd
939	3,—		Hund
940	3,—		Gans
941	3,—		Schaf
942	3,—		Rabe
943	3,—		Hochzeiter
944	3,—		Nikolo
945	3,50		Ziege
946	3,—		Silber
947	3,—		Wolf
948	3,—		Karikaturen
949	3,—		Fuchs
950	3,—		Maus
951	3,—		Indianer
952 A	3,50		Pant
953 B	3,50		Pantachon
954	3,50		Eichkätzchen
955	3,—		Eidechse
956	4,—		Löwe
957	3,—		Tiger
958	3,—		Bär
959	3,—		Affe

932

940

Riesengliedmaßen aus Karton, fein gemalt

1950 1951 1956

Po skončení druhé světové války byla zákupská výroba znárodněna a rodina Heldova odsunuta do Německa. Výroba masek se v omezené míře udržela v 50. - 80. letech 20. století, kdy byla součástí n. p. Severočeské papírny. Od roku 1994 je továrna v soukromých rukou. Současný majitel Ing. Zdeněk Rydygr, je od roku 2005 jediným majitelem firmy PVO, s.r.o.

Rukodělná výroba papírových masek v Zákupích probíhá kontinuálně od svého založení ve stejném objektu. Současná společnost PVO, s.r.o. navazuje ve své činnosti na firmu Eduarda Helda. Je jediným výrobcem svého druhu nejen v České republice, ale i v celé střední Evropě.

Firma p. Rydygra po celou dobu své působnosti vyrábí masky jednodílné, tzv. škrabošky a masky dvoudílné, tzv. nasazovací hlavy.

Masky – škrabošky se vyrábí dvěma technologickými postupy. Základním typem je maska papírová, vylepovaná do negativní sádrové formy. V menší míře se vyrábí prodyšné masky organtýnové, kaširované na pozitivní sádrovou formu.

K výrobě masopustních masek se využívají převážně původní sádrové formy z počátku 20. století. Nové formy vznikají spíše výjimečně, na zakázku, ve spolupráci s uměleckými středními školami, například se Sklářskou školou v Kamenickém Šenově.

Postup výroby papírových masopustních masek vylepováním do negativní formy. Vroucí voda se smíchá se škrobem a vzniklou kaší, tzv. škrobovým lepidlem se rukama potřou připravené archy papíru.

Papír nasycený škrobovým lepidlem se potom natrhá na menší kusy, kterými se postupně negativní forma vylepuje v několika vrstvách

Hotová maska v negativní formě

Hotové masky se nechávají přibližně dvanáct hodin doschnout v původní formě a poté schnou ještě volně na vzduchu, vyjmuté z formy.

V případě hotovení celohlavové nasazovací masky se papír vylepuje do dvoudílné sádrové formy popsaným způsobem. Po zaschnutí se obě poloviny přiloží konci k sobě, vzniklý spoj se několikrát přelepí papírem se škrobovým lepidlem a nechá zaschnout.

Po vytvarování se masky malují. Malba začíná nanesením růžové (obličejové) podkladové barvy na celou plochu masky, následuje vykreslení detailů obličeje pomocí vodou ředitelných barev. Po zaschnutí se povrch masky nastříká vodou ředitelným lakem. Lak se užívá přibližně od 60. let 20. století zejména pro lesk a zachování barev.

Finální výrobek – škraboška kominíka, celohlavová maska vlka

Finální výrobek – celohlavová masky báby.

Postup výroby organtýnové masky masopustní masky: Na pozitivní formu se postupně nanášejí čtverce organtýnu (transparentní vzdušné gázy), namočené do škrobového lepidla. Toto škrobové lepidlo je zabarvené růžovou nebo oranžovou ve vodě rozpustnou barvou, která vytváří barvu budoucí masky.

Gázové čtverce se na sádrové formě uhladí a nechají zaschnout do druhého dne. Takto vytvořená maska se stáhne z formy, přebývající okraje se ostříhnou. Raznicí se prorazí otvory pro oči a ústa.

Na obličejový podklad vytvořený zbarvením škrobového lepidla se namalují detaily obličeje. Nakonec se podobně jako u předchozího typu maska opatří gumičkou, kterou se přidržuje k obličejí.

Rukodělná výroba masopustních masek vylepováním do negativních sádrových forem a kašírováním organtýnu na sádrové plastické formy patří mezi tradiční technologie v oboru papírenství, která se zachovala již jen na málo místech ve své původní podobě.

Nominovaný statek je závislý na existenci tradice masopustních obchůzek. V regionu libereckého kraje se s maskami setkáme např. v Mimoni, v Zubrnících, v Kravařích, Dlaskově statku v Dolánkách, v obcích Vyskeř, Olešnice, Frýdštejn ad. Výjimkou není užití masek při oslavách Masopustu v jiných regionech a při oslavách maopustu v městském prostředí, např. v Milevsku.

Ukázka výroby i zdobení masek je prezentována nositeli statku v muzeích a skanzenech. Povědomí o výrobě se rozšiřuje také prostřednictvím výstav, stálých expozic, na kterých nositelé statku soustavně pracují. Ukázka výroby masek – MČR Turnov.

